

Economie en beleid

Recent is een tweetal dissertaties verschenen waarin wordt ingegaan op de relatie tussen overheid, bedrijfsleven en industriële ontwikkeling. W.J. Dercksen gaat in zijn studie in op het tussen 1949 en 1963 gevoerde industrialisatiebeleid. Dit beleid doet tot in deze tijd zijn invloed gelden in de vorm van een gemengde industriële economie, gekenmerkt door talrijke bestuurlijke en financiële vervlechtingen tussen staat en industrie. Ingegaan wordt op de verschillende facetten van het industrialisatiebeleid en op de rol van de verschillende betrokken partijen. De auteur geeft aan dat de jaren vijftig werden gekenmerkt door corporatisme. Het blijkt dat op het gebied van de industrialisatiepolitiek corporatistische besluitvorming alleen plaats vond als het ging om inzet van de factor arbeid. De besluitvorming over de factor kapitaal geschiedde op gouvernementalistische wijze (overheid besluit en voert uit) of op particularistische wijze (de overheid besluit de behartiging van bepaalde taken over te laten aan particuliere lichamen). Deze laatste wijze van besluitvorming kwam vooral voor op de terreinen financiering en research. De economische effectiviteit van het beleid is volgens de auteur niet geheel aantoonbaar, maar impliceert volgens hem niet de ineffectiviteit van het beleid. Zeker niet als het genereren van consensus als criterium voor een in bestuurlijk opzicht effectief beleid geldt. (W.J. Dercksen, *Industrialisatiepolitiek rondom de jaren vijftig*, Van Gorcum, Assen 1986.)

Vanuit het perspectief van het door de overheid gevoerde innovatiebeleid tracht J.W.A. van Dijk te laten zien hoe de afgelopen jaren binnen de ambtelijke diensten gewerkt wordt aan de vergroting van het innovatieve vermogen van de Nederlandse industrie. Via de vergelijking van een succesvol en een falend praktijkgeval probeert de auteur aan te tonen waar knelpunten aanwezig zijn binnen de relatie overheid-bedrijfsleven. Ingegaan wordt onder meer op de slechte definitie van beleidsproblemen, een hoge mate van risico vermijdend gedrag, blindheid voor de beleidsomgeving, competentiestrijd, de macht van de medeparaaf, ontbrekend projectmanagement en de gebrekkige afstemming tussen beleidsvoorbereiding en uitvoering. Op basis van zijn studie doet Van Dijk methodologische aanbevelingen voor de verbetering van het management van beleidsvoering en tracht hij een theoretische bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van beleids- en bestuurswetenschappen. (J.W.A. van Dijk, *Innovatie en overheidsbeleid, duwen en trekken in de industriepolitiek*, VU uitgeve-

rij, Amsterdam 1986.)

Ruimtelijke ordening

Democratische besluitvorming en bestuurscentrisme – In haar proefschrift *Ruimte voor bestuur, bestuur voor de ruimte*, voert M.E. Beck een beleidsanalyse uit van de ruimtelijke ordening op nationaal niveau. Bij deze beleidsanalyse wordt de sociale systeemtheorie van Luhmann toegepast op de Nederlandse bestuurssituatie en de ruimtelijke ordening. De ruimtelijke ordening lijkt volgens de auteur een voorbeeld van bestuurscentristisch optreden; door haar opgevat als het kortsluiten van de beleidsvoorbereiding op de beleidsuitvoering, waardoor de beleidsvorming wordt onttrokken aan de publieke besluitvorming. Dit bestuurscentrisme ondermijnt democratische besluitvorming en werkt de verkokering van overheidsoptreden in de hand. Als oorzaken daarvoor wordt gewezen op de uitholling van de autonomie van maatschappelijke instellingen in de profit en vooral de non-profit-sfeer en de ontwikkeling van de Nederlandse verzorgingsstaat. Om verkokering tegen te gaan en democratische besluitvorming mogelijk te maken dient de autonomie van de maatschappelijke instellingen hersteld te worden. Maatregelen met betrekking tot deregulering, decentralisatie en privatisering dienen volgens de auteur daartoe gehanteerd te worden. (M.E. Beck, *Ruimte voor bestuur, bestuur voor de ruimte*, VUGA, Den Haag 1986.)

Idee- en consensusvorming – M.J. de Jong analyseert in zijn proefschrift de totstandkoming van het Streekplan Friesland 1982. Centraal staat het op overeenstemming in denken en acceptatie van maatregelen gerichte communicatieproces tussen overheid en samenleving. De totstandkoming van het streekplan wordt geanalyseerd en beoordeeld aan de hand van drie thema's. Ten eerste de vorming van ideeën over de voor wenselijk en mogelijk gehouden ruimtelijke inrichting. Ten tweede de mate waarin tussen alle betrokkenen over de gewenste ruimtelijke koers consensus tot stand kwam. Het derde thema is het kader waarbinnen het proces van menings- en besluitvorming verliep.

Bij de uitwerking van het onderzoekskader wordt uitgebreid ingegaan op theoretische aspecten van planning-, idee- en consensusvorming. Na een beschrijving van de idee- en consensusvorming bij de voorbereiding en vaststelling van het Streekplan Friesland wordt in het derde deel gericht op de genoemde thema's, een analyse en beoordeling van het

menings- en besluitvormingsproces gegeven. Het streekplan wordt door de auteur gekwalificeerd als een produkt waarbij de ideeën van de planvormers aan de ene kant en de ideeën van de betrokkenen aan de andere kant tot een bepaalde synthese zijn gekomen. Uitgangspunt was het bewerkstelligen van een zekere mate van overeenstemming in het denken daarover tussen de betrokkenen. Het resultaat was echter meer een geheel aan compromissen dan gedeeld begrip; meer onderhandeling dan dialoog en gesprek. Geconcludeerd wordt dat de aan Etzioni ontleende middenweg tussen de rationele allesomvattende planning en de incrementele planning, over het geheel genomen bruikbaar is gebleken voor ruimtelijke planning op provinciaal niveau. (M.J. de Jong, *Idee- en consensusvorming in de ruimtelijke ordening*, Kollumerzwaag 1986.)

Wetenschapsbeleid en sociale innovatie

In opdracht van de RAWB heeft B. van Steenberg een studie verricht naar sociale innovatie en de – mogelijke – rol van beleid daarbij. Achterliggend idee is dat innovatiebeleid in Nederland zich tot nu toe beperkt tot het economisch-technologische. Er is echter ook behoefte aan studies over en beleid op het gebied van sociale innovaties, te definiëren als institutionalisering van culturele veranderingsprocessen. Vragen die in deze studie aan de orde worden gesteld zijn onder meer: welke vernieuwende krachten en ontwikkelingen kent onze maatschappij op dit terrein; worden sociale innovaties geremd of juist gestimuleerd door een zich terugtrekkende overheid; wat zijn de maatschappelijke en beleidscondities voor het ontstaan van een sociaal innovatief klimaat; wat is de relatie tussen technologische en sociale innovaties; hoe zit het met de diffusie van sociale innovaties en dient de overheid culturele veranderingsprocessen te stimuleren en daarmee een cultuurbeleid te voeren?

Na een beschouwing over het begrip sociale innovatie en de bespreking van sociale innovaties op onder meer terreinen als de zorg, arbeid, recht en zingeving, wordt in het slothoofdstuk ingegaan op de verhouding tussen overheid (sbeleid) en sociale innovaties. Aan de orde komen zowel de houding vanuit het beleid op sociale innovaties (van actief stimulerend tot actief afwijzend) als de houding vanuit sociale innovaties naar de overheid (van coöperatief en associatief tot dissociatief en vijandig). Zowel in wetenschappelijk als in beleidsmatig opzicht blijkt het hier volgens de auteur om een vrijwel onontgonnen terrein te gaan dat echter belangrijk is, wil vernieuwing niet beperkt blijven tot de wereld van de speerpun-

tenindustrie. (B. van Steenberg, *Sociale innovaties: uitdrukking van een zich vernieuwende cultuur*, Serie achtergrondstudies van de Raad voor Advies van het Wetenschapsbeleid nr. 16, Staatsuitgeverij, Den Haag 1986.)

Verslag studiebijeenkomst over 'beleids-theorieën'

Op 4 september 1986 organiseerde de werkgroep Methodologie & Bestuurskunde van de Vereniging voor Bestuurskunde een derde studiebijeenkomst rond het thema 'beleidstheorie' met inleidingen van W. van Zanten, P.M. Storm en F.L. Leeuw.

Van Zanten (Open Universiteit) benadrukte in zijn betoog de mogelijkheid en de wenselijkheid om aspecten van technisch-wetenschappelijke én politieke rationaliteit te verenigen in één methode. Dit kan voorkomen dat onderzoekers de beleidspraktijk al te kritisch beoordelen, aangezien in deze 'gecombineerde methode' niet alleen aandacht wordt besteed aan de beleidsresultaten, maar ook aan de manier waarop deze resultaten tot stand zijn gekomen.

Storm (Open Universiteit) betoogde dat het voor een goed begrip van beleidstheorieën nodig is om aandacht te besteden aan de context waarin deze beleidstheorieën tot stand zijn gekomen. Het handelen van bestuurders en managers wordt volgens Storm direct gestuurd door simpele causale schema's. De basis van dit handelen is echter veel complexer dan deze schema's. De kern van management en beleid bestaat uit een samenstel van posities en keuzes in dilemma'situaties, aldus Storm.

Leeuw (LISBON) gaf allereerst een definitie van het begrip 'causale beleidstheorie' die het volgens hem mogelijk maakt een brug te slaan tussen politieke en technisch-wetenschappelijke rationaliteit. Teneinde het beleidstheorieëndebat niet te laten vastlopen is het volgens Leeuw geboden om in wetenschappelijke fora toch vooral de *resultaten* van beleidstheoretisch onderzoek aan de orde te stellen. In dit verband is het van belang dat beleidsonderzoekers adequate methoderegels ontwikkelen met het oog op de reconstructie van beleidstheorieën.

In de *discussie* kwamen onder meer de volgende punten aan de orde:

- hoe kritisch staat men in het Twentse onderzoeksprogramma tegenover de beleidspraktijk;
- het probleem dat door onderzoekers gereconstrueerde beleidstheorieën soms eerst na de totstandkoming van het betreffende beleid door de beleidsvoerders blijken te zijn bedacht;
- de vraag of causaliteit een relatie tussen gebeurte-

nissen betreft dan wel causale vermogens of mechanismen.

Inlichtingen over de werkgroep Methodologie & Bestuurskunde bij drs. P. de Jong, SISWO, Postbus 19079, 1000 GB Amsterdam.

Premies Sociaal-Wetenschappelijke Raad

Ook in 1987 zullen weer premies worden toegekend aan schrijvers van zeer goede overzichtsartikelen (review articles) verschenen in tijdschriften op het terrein van de gedrags- en maatschappijwetenschappen. Voor dit doel is een bedrag van f 15.000,- beschikbaar.

Om voor beoordeling in aanmerking te komen dienen overzichtsartikelen vóór 1 augustus 1987 te worden ingezonden naar de Sociaal-Wetenschappelijke Raad, Herengracht 410, 1017 BX Amsterdam.

Studieconferentie Autonomie van scholen en deregulering

Op 6 februari 1987 organiseert de Themagroep Orga-

nisatie van het Onderwijs (TOO) van het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITSO te Nijmegen een studieconferentie over de gevolgen van de deregulering voor de autonomie van scholen. Het onderwerp wordt belicht vanuit theorie en onderzoek, beleid en onderwijspraktijk. Er worden lezingen gehouden door onder andere prof. dr. J. Giesbers, prof. dr. E. Marx, prof. dr. A. van Wieringen, dr. A. Alkemade, drs. K. Gielen en ir. P. Smets. De conferentie zal voor een beperkt aantal deelnemers (max. 100) toegankelijk zijn. De kosten bedragen ongeveer f 100,-. Vanaf november 1986 zijn er inschrijffolders beschikbaar die op telefonisch verzoek worden toegestuurd (080-780111, mw. Ch. Bocken). Op hetzelfde nummer is ook nadere informatie over de conferentie verkrijgbaar.

Bijdragen aan de nieuwsrubriek kunnen worden gericht aan het redactiesecretariaat ter attentie van W. Bakker.